

LIBRIS

We know
books

WINSTON CHURCHILL

ISTORIA AMERICII

Traducere: ANCA IRINA IONESCU

EDITURA ORIZONTURI

CUPRINS

Prefața editorului	5
Prefața autorului	15

PARTEA I. DE LA ÎNCEPUTURILE COLONIZĂRII LA PUTEREA MONDIALĂ.....17

Capitolul 1. Lumea rotundă	18
Capitolul 2. Rivalitatea stârnită de Lumea Nouă	30
Capitolul 3. Mayflower	45
Capitolul 4. Cele treisprezece colonii	59
Capitolul 5. Primul „război mondial”	67
Capitolul 6. Cearta cu Anglia.....	81
Capitolul 7. Războiul de Independență	93
Capitolul 8. Statele Unite	109
Capitolul 9. Constituția americană.....	122
Capitolul 10. Washington, Adams și Jefferson	136
Capitolul 11. Războiul din 1812	148
Capitolul 12. Canada: nașterea unei națiuni.....	158
Capitolul 13. Epopeea americană.....	166
Capitolul 14. Sclavia și secesiunea	182
Capitolul 15. Uniunea în pericol	194
Capitolul 16. Campania împotriva Richmondului	211
Capitolul 17. Lee și McClellan	230
Capitolul 18. Chancellorsville și Gettysburg	247
Capitolul 19. Victoria Uniunii	272
Capitolul 20. Reconstrucția americană	285
Capitolul 21. America – putere mondială	297
Epilog 1. Vechile câmpuri de luptă din Virginia	311
Epilog 2. Dacă Lee n-ar fi câștigat bătălia de la Gettysburg... ..	317

PARTEA A II-A. AMERICA ÎN SECOLUL AL XX-LEA.....	331
Capitolul 1. Scandalurile din Chicago	332
Capitolul 2. Prohibiția	345

Capitolul 3. 1929: Febra speculației	350
Capitolul 4. California.....	355
Capitolul 5. Țara porumbului și a homarilor.....	366
Capitolul 6. Roosevelt văzut de departe.....	375
Capitolul 7. Poate America să nu se implice în război?.....	386
Capitolul 8. Uniunea popoarelor anglofone.....	395
Capitolul 9. Apărarea libertății și a păcii	407
Capitolul 10. „Dă-ne instrumentele”.....	412
Capitolul 11. „Spre vest, privește, uscatul strălucește”.....	414
Capitolul 12. Carta Atlanticului	417
Capitolul 13. Pomul de Crăciun de la Casa Albă.....	427
Capitolul 14. „Un război lung și dur”	429
Capitolul 15. „O sarcină și mai dificilă stă în fața noastră”	437
Capitolul 16. Unitatea anglo-americană.....	451
Capitolul 17. Moartea președintelui Roosevelt.....	458
Capitolul 18. Omagiu generalului Eisenhower	463
Capitolul 19. Bomba atomică.....	466
Capitolul 20. Tendoanele păcii	471
Capitolul 21. Dacă aș fi american	484
Capitolul 22. Tratatul Atlanticului de Nord	490
Capitolul 23. „Nu trebuie să ne pierdem speranța”	497
Capitolul 24. Cetățean de onoare al Statelor Unite	507

PARTEA A III-A. MOȘTENIREA ENGLEZĂ A

AMERICII	509
Capitolul 1. Dreptul cutumiar englez.....	510
Capitolul 2. Magna Carta	520
Capitolul 3. Mama Parlamentelor	527

OFERTA DE CARTE A EDITURII ORIZONTURI

CĂRȚI ÎN CURS DE APARIȚIE

ÎMPĂRAȚI, REGI ȘI REGINE PE CARE I-AM CUNOSCUȚ, de Elena Văcărescu	
100 DATE CALENDARISTICE DE CULTURĂ GENERALĂ, de Éric Cobast	
100 MARI FOLOZOFI AI LUMII, de Mădălin Pirie	
ENIGMELE ISTORIEI FRANȚEI, de Jean-Christian Petitfils	
AGNES GREY, de Anne Brontë	
NECUNOSCUTA DE LA WILDFELL HALL, de Anne Brontë	
INIȚIERE ÎN TELEPATIE, de Stefano Beverini	
MANUAL DE CHIROMANȚIE, de Valter Curzi	
CRIMA DE LA ORCIVAL, de Emile Gaboriau	
CUM SĂ NE DEZVOLTĂM INTELIGENȚA, de dr. Patrick M. Georges	
LUCREZIA BORGIA, de Lia Celi, Andrea Santangelo	
CATERINA DE MEDICI, de Lia Celi, Andrea Santangelo	
SPUNEȚI NU BOLILOR DE INIMĂ, de Patrick Holford	
ISTORIA ANGLIEI, de Andre Maurois	
ISTORIA FRANȚEI, de Mary Fulbrook	
ISTORIA GERMANIEI, de Mary Fulbrook	
ÎNCETEZ SĂ MĂ MAI ÎNFURII, de Christine Lewicki	
CUM SE CREȘTE UN COPIL PROBLEMĂ, de Karen Doyle	
REȚETA CONTRA OBOSELII, de Linda Hawes Clever	
CAFENEAUA LUI SOCRATE, de Christopher Philips	
CARTEA DE CE URILOR, de Pedro Gómez Carizzo	

OFERTĂ DE CARTE

ULTIME APARIȚII	
ALPHONSE DAUDET	LIDIA (256 p.) 34.99
D. BOURDIN,	100 TEME DE CULTURĂ GENERALĂ DIN 44.99
G. GUISLAIN,	ISTORIA GÂNDIRII (464 p.)
P. JACOPIN,	
J.-M. NICOLLE,	
G. WINTER	
BRIAN MOONEY	100 DE LIDERI AI LUMII (352 p.) 44.99
COLLEEN	DOAMNELE DIN MISSALONGHI (240 p.) 34.99
McCULLOUGH	
MICHAEL	100 CEI MAI INFLUENȚI CONDUCĂTORI 44.99
LEE LANNING	MILITARI AI LUMII (368 p.)
F. BRAUNSTEIN	MARILE MITURI ALE LUMII (320 p.) 39.99
J. F. PÉPIN	
Coordonator	100 CEI MAI MARI SCRITORI ROMÂNI 39.99
MIRCEA GHIȚULESCU	(400 p.)
DANIEL S. BURT	100 CEI MAI MARI SCRITORI AI LUMII 39.99
	(416 p.)
JOHN SIMMONS	100 CEI MAI MARI SAVANȚI AI LUMII 39.99
	(432 p.)

CAPITOLUL 1

Lumea rotundă

Descoperirea Lumii Noi de către Cristofor Columb în 1492 a prefigurat zorii secolului al XVI-lea (1500–1599), perioadă marcată de schimbări extraordinare care au afectat întreaga Europă. Unele dintre ele se anunțaseră de mai multă vreme, dar au început să se afirme cu toată forța abia în acest moment. Timp de două sute de ani sau mai mult, Renașterea a impulsat gândirea și spiritul Italiei, iar acum se transpunea în reînvierea tradițiilor Greciei și Romei antice fără a afecta temeliile credinței creștine. Papii deveniseră între timp domnitori temporari, cu desfrânarea și pompa caracteristice și altor potenți, dar se considerau totodată și deținători ai puterii spirituale. Veniturile Bisericii erau mărite prin vânzarea indulgențelor, care urmau să-i scutească de Purgatoriu atât pe vii, cât și pe morți. Funcțiile de episcop și cardinal se vindeau și se cumpărau, iar oamenii de rând erau taxați până la limita credulității lor. Acestea și alte abuzuri în organizarea Bisericii au fost dezvăluite și au provocat numeroase resentimente, fără a fi însă înlăturate. În același timp, literatura, filozofia și arta au înflorit sub influența inspirației clasice și mințile oamenilor cărora li se oferiseră posibilități de studiu se îmbogățiseră și se îmbogățiseră. Aceștia erau umaniștii care încercau să ajungă la o reconciliere între învățătura clasică și cea creștină, printre ei evidențiindu-se în mod deosebit Erasmus din Rotterdam. Lui i se atribuie în mare măsură meritul de a fi introdus gândirea renașcentistă în Anglia. Tiparul a făcut posibilă răspândirea cunoștințelor în multe societăți religioase care reprezentau structura Europei medievale și, începând cam din 1450 încoace, tiparnițele au format nucleul unui domeniu tot mai larg și

în continuă dezvoltare. În lumea occidentală existau deja șaiszeci de universități, de la Lisabona la Praga, și în prima parte a noului secol acestea au deschis căi de studiu mai largi și au avansat ideea colaborării, ceea ce a făcut ca viața lor să fie mai rodnică și mai puțin protocolară. În Evul Mediu, educația se limitase în mare măsură la pregătirea clerului; acum ea se extinde continuu, propunându-și să formeze nu numai preoți, ci și cărturari laici și seniori bine informați. Omul multilateral cu realizări în numeroase domenii a devenit idealul Renașterii.

Ascuțirea minții umane a fost însoțită de punerea sub semnul întrebării a unor teorii străvechi. În secolul al XV-lea oamenii au început pentru prima oară să vorbească despre mileniul precedent ca despre perioada medievală. Deși în mentalitatea lor supraviețuise mult din ceea ce era medieval, oamenii deveniseră conștienți de faptul că trăiesc în pragul unei epoci noi și moderne. Era o perioadă marcată nu numai de admirabile realizări în artă și arhitectură, ci și de începuturile unei revoluții în știință, asociată cu numele lui Copernic. Faptul că Pământul se învâрте în jurul Soarelui, așa cum a demonstrat el și cum avea să declare mai târziu Galileo într-o împrejurare celebră, ilustra o idee nouă care urma să aibă consecințe profunde asupra gândirii umane. Până atunci, Pământul fusese considerat centrul unui univers destinat să slujească nevoilor omului. Acum se deschideau noi și vaste perspective.

Dorința de a investiga, de a căuta noi explicații nu s-a limitat doar la domeniul învățaturii clasice, ci s-a extins și asupra studiilor religioase. Textele grecești și chiar ebraice, precum și cele latine au fost studiate din nou. Aceasta a dus în mod inevitabil la punerea sub semnul întrebării a credințelor religioase acceptate. Renașterea a generat Reforma. În 1517, la vârsta de treizeci și patru de ani, Martin Luther, un preot german, a denunțat vânzarea de indulgențe și și-a bătut în cuie tezele cu privire la aceste chestiuni și la multe altele pe ușa bisericii Castelului Wittenberg, lansându-se într-o dispută intelectuală cu papa. Ceea ce a început ca un protest împotriva practicilor Bisericii a devenit curând un atac la adresa

doctrinei Bisericii. În această luptă, Luther a dat dovadă de fermi-tate în fața pericolului, ceea ce i-a adus un nume și o reputație. A inițiat sau a impulsionat o mișcare care în deceniul următor a cuprins tot continentul, purtând cu mândrie numele de Reformă. Aceasta a îmbrăcat diferite forme în diverse țări, mai ales în Elveția, în timpul lui Zwingli și Calvin. Influența acestuia din urmă s-a răspândit din Geneva, a străbătut Franța și a ajuns până în Olanda și Anglia, fiind cel mai puternic resimțită în Scoția.

Există multe variante ale doctrinei lui Luther, dar în ceea ce îl privește, el a aderat în mod riguros la principiul „salvarea prin credință, nu lucrări”, ceea ce înseamnă că a duce o viață bună și dreaptă pe pământ, așa cum au făcut și mulți păgâni, nu reprezenta o garanție pentru mântuirea finală. Credința în revelația creștină era vitală. Cuvintele Sfintei Scripturi și îndemnurile conștiinței individuale, nu ale autorității papale, constituiau farurile călăuzi-toare pentru Luther. Personal, el credea în predestinare. Adam a păcătuit în Grădina Edenului pentru că Dumnezeu cel Atotputer-nic l-a făcut să păcătuiască. De aici și păcatul original al omului. Aproape o zecime din ființele umane ar putea să scape sau au scăpat de damnarea eternă care este o consecință a acestui păcat. Dar toți călugării și călugărițele erau îndreptățiți totuși să se con-soleze căsătorindu-se. Luther însuși a dat exemplu însurându-se la vârsta de patruzeci de ani cu o călugăriță fugită cu care a trăit până la adânci bătrâneți.

Reforma a afectat toate țările Europei, dar în niciuna nu a fost atât de puternic resimțită ca în Germania. Mișcarea lui Luther făcea apel la naționalismul poporului german, care era refractar la influența Romei. Le-a oferit germanilor o traducere a Bibliei de care aceștia au fost foarte mândri. Le-a dat și prinților germani posibilitatea de a revendica proprietățile Bisericii. Ajunse pe mâna extremiștilor, învățăturile lui au provocat un război social în Germania de Sud, în care au pierit zeci de mii de oameni. Luther însuși a luat cu patimă partea oamenilor pe care îi atâțase. Deși folosise cei mai duri termeni atunci când incitase mulțimea la revoltă, nu a ezitat să se întoarcă împotriva ei când aceasta a

reacționat. Era capabil să recurgă la orice mijloace ca să-l combată pe papă în chestiunile de doctrină, dar mulțimea oprimată care îi conferea această putere nu-l atrăgea în mod deosebit. Pe oamenii simpli îi numea „porci”, adresându-le și alte invective, dar îi res-pingea și pe seniori, descriind aristocrația ca o putere mult prea autoritară datorită modului în care reprimase revolta țăranilor.

Ereziile au fost întotdeauna foarte puternice în Germania și de-a lungul secolelor manifestările antibisericești au luat amploare în toate țările Europei. Dar schisma care a început cu Luther era nouă și formidabilă. Toți actorii implicați în ea, dușmanii și apărătorii Romei în egală măsură, erau încă profund influențați de vederile medievale. Se considerau restauratori ai modurilor de viață mai simple proprii vremurilor străvechi și Bisericii timpurii. Dar Reforma a mărit confuzia și incertitudinea unei perioade în care oamenii și statele trăgeau involuntar de ancorele care ținuseră legată Europa atât timp. După o etapă de dispută ecleziastică între Papalitate și Reformă, protestantismul s-a instalat într-o mare parte a continentului sub forma unei varietăți de secte și școli, dintre care luteranismul a acoperit aria cea mai întinsă. Biserica de la Roma, consolidată de puternica revigorare catolică cunoscută sub numele de Contrareformă, iar în sfera ceva mai laică de activitățile Inchiziției, a reușit să se mențină printr-o lungă serie de războaie religioase. Dezbinarea dintre atacatorii și apărătorii vechii ordini, care amenința stabilitatea tuturor statelor din Europa modernă, a distrus unitatea câtorva dintre ele. Anglia și Franța au ieșit din această luptă cu cicatrice adânci, dar unitatea lor s-a păstrat. S-a ridicat o nouă barieră între Irlanda și Anglia, dar s-a stabilit o nouă legătură între Anglia și Scoția. Sfântul Imperiu Roman al poporu-lui german s-a dizolvat într-o puzderie de principate și orașe; Țările de Jos s-au divizat în ceea ce cunoaștem astăzi sub numele de Olanda și Belgia. Dinastiile au fost amenințate, loialitățile zdruncinate și încălcate. Pe la mijlocul secolului, calviniștii erau vârful de lance al atacului protestant, iar iezuiții, lancea și scutul apărării și contraatacului catolic. Timp de încă o sută de ani, epui-zarea și resemnarea nu au putut înăbuși revoluția care a început cu

Luther. Ea s-a încheiat abia după ce Europa Centrală a fost erodată de Războiul de 30 de ani, și prin pacea din Westfalia din 1648 s-a pus capăt unei lupte al cărei punct de plecare fusese aproape uitat. Abia în secolul al XIX-lea un sentiment mai amplu de toleranță bazat pe respect reciproc a început să domine spiritele oamenilor din lumea creștină.

Un bine-cunoscut teolog și predicator victorian, Charles Beard, avea să pună în anii '80 ai secolului al XIX-lea câteva întrebări dure:

Așadar, din punct de vedere intelectual, Reforma a fost un eșec? A sfârșit un jug numai pentru a-l înlocui cu altul? Se impune precizarea că, mai ales în Germania, ea s-a despărțit curând de învățătura neîncorsetată de precepte; a nesocotit cultura, s-a pierdut în labirintul unor controverse teologice aride, nu a schițat gestul de a veni în întâmpinarea științei pe cale să se trezească la viață... Chiar și mai târziu, tocmai teologii care și-au declarat cel mai zgomotos apartenența la preceptele Reformei au desconsiderat știința și au pretins ca declarațiile lor să nu fie judecate prin prisma cunoștințelor moderne. Nu știu cum s-ar putea răspunde la acuzațiile implicate de aceste fapte invocându-se teologia Reformei. Cei mai învățați, cei mai profunzi, cei mai toleranți și mai moderni teologi au fost și cei mai reticenți în acceptarea fără rezerve a sistemelor lui Melancton și Calvin... Realitatea este că serviciile pe care le-au adus reformatorii adevărului și libertății prin revolta lor împotriva supremației absolute a creștinismului medieval nu pot fi supraestimate, ei dovedindu-se incapabili să rezolve problemele pe care le-au ridicat. Dincolo de faptul că nu posedau cunoștințele necesare, nici nu au sesizat amploarea controverselor în care s-au angajat. Lor le-a revenit misiunea de a deschide zăgazurile: iar torentul, în pofida eforturilor lor bine intenționate de a-l controla și a-l ține în frâu, a pornit impetuos înainte, distrugând reperele, fertilizând câmpuri noi, dar aducând întotdeauna cu sine viață și prosperitate. A judeca Reforma numai prin prisma evoluției ecleziastice înseamnă a o considera un eșec; a vedea în

ea o parte a unei mișcări generale din gândirea europeană, a sublinia legătura ei esențială cu spiritul cărturăresc pe cale să se maturizeze și cu știința în curs de dezvoltare, a dovedi alianța ei necesară cu libertatea, a ilustra creșterea ei lentă către toleranță înseamnă în același timp să-i revendicăm trecutul și să-i facem promisiuni de viitor¹.

În timp ce forțele Renașterii și Reformei dobândeau tot mai multă forță în Europa, lumea de dincolo de aceasta își dezvăluia secretele în fața exploratorilor, comercianților și misionarilor europeni. Încă de pe vremea vechilor greci, unii oamenii știau, teoretic vorbind, că Pământul este rotund. Acum, în secolul al XVI-lea, navigatorii aveau să demonstreze acest lucru. Povestea este destul de lungă. În epoca medievală, călătorii din Europa și-au îndreptat pașii către est, imaginația lor fiind înflăcărată de regatele fabuloase aflate în regiunile care fuseseră martore ale apariției omului; elocvente în acest sens sunt povestirile părintelui John, plasate între Asia Centrală și Abisinia modernă, și relatarea ulterioară, cu un caracter mai pragmatic, a călătoriilor lui Marco Polo de la Veneția în China. Dar și Asia se îndrepta spre Occident. La un moment dat se părea că toată Europa avea să sucumbă sub cumplita amenințare care venea dinspre răsărit. Hoardele mongole din inima Asiei, călăreți cumpliti înarmați cu arcuri, au trecut rapid peste Rusia, Polonia și Ungaria și în 1241 au repurtat victorii zdrobitoare asupra nemților la Breslau (Wrocław) și asupra cavaleriei europene în apropiere de Budapesta. Germania și Austria erau la cheremul lor. În mod providențial, în acel moment marele han a murit în Mongolia și căpeteniile mongole s-au grăbit să străbată înapoi miile de mile către Karakorum, capitala lor, pentru a-și alege succesorul. În felul acesta, Europa Occidentală a scăpat ca prin urechile acului.

Pe tot parcursul Evului Mediu s-au înregistrat lupte neîntreprinse între creștini și necredincioși la frontierele de est și de sud ale Europei. Popoarele de la graniță trăiau într-o continuă teroare,

¹ Reforma în secolul al XVI-lea, de C. Beard (ediția 1927), pp. 298–299.

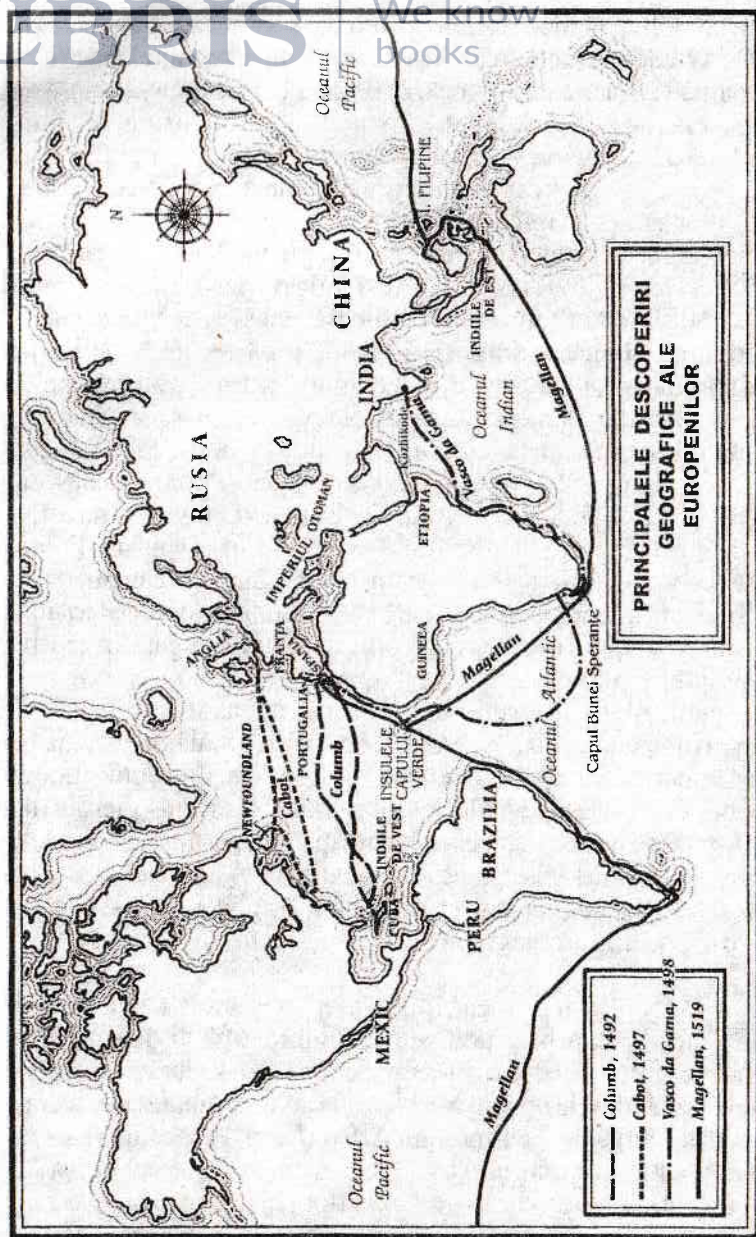
necredincioșii înaintau continuu, iar în 1453 Constantinopolul a fost ocupat de turcii otomani. Pericole dintre cele mai grave amenințau acum bunăstarea și economia Europei creștine. Distrugerea Imperiului Bizantin și ocuparea Asiei Mici de către turci periclitau securitatea drumurilor comerciale către Orient. Calea de aprovizionare a orașelor și cetăților Mediteranei, care le asigurase genovezilor și venețienilor grandoare și bogăție, era acum barată. Mișcările de protest se extindeau spre est și, deși turcii doreau să continue comerțul cu Europa datorită taxele pe care le percepeau, negoțul și călătoriile au devenit tot mai periculoase.

Geografii și navigatorii italieni au încercat un timp să găsească un drum pe mare către Orient care să nu fie controlat de păgâni dar, deși aveau multă experiență în construcția de nave și în navigația aglomerată în Mediterana de Est, nu dispuneau de fondurile necesare pentru o expediție atât de hazardată. Portugalia a fost prima care a descoperit un drum nou. Cu ajutorul cruciaților englezi, ea și-a dobândit independența în secolul al XII-lea, i-a expulzat treptat pe mauri din teritoriul său și a ajuns pe coasta Africii. Prințul Henry Navigatorul, nepotul lui John din Gaunt, a întreprins mai multe călătorii. Expedițiile au avut ca punct de plecare Lisabona. Pe tot parcursul celei de-a doua jumătăți a secolului al XV-lea, marinarii portughezi au coborât tot mai mult de-a lungul coastei vestice a Africii, căutând aur și sclavi, extinzând treptat limitele lumii cunoscute până când în 1487 Bartolomeo Diaz a ocolit marele promontoriu care marca partea cea mai sudică a continentului african. El l-a denumit „Capul Furtunilor”, dar regele Portugaliei, cu spiritul său vizionar, l-a numit Capul Bunei Speranțe. Și speranța s-a dovedit îndreptățită; în 1498 Vasco da Gama a aruncat ancora în portul Calcutta; drumul pe apă către bogățiile din India și din Orientul Îndepărtat fusese deschis.

Un eveniment de mare însemnătate pentru viitorul lumii prindea contur în mintea unui genovez pe nume Cristofor Columb. Rătăcind cu privirea pe hărțile concetățenilor săi, a conceput un plan de navigație către vest, prin Atlantic, dincolo de insulele

cunoscute în căutarea unui alt drum către Orient. S-a căsătorit cu fiica unui marinar portughez care servise pe *Navigatorul*, și din însemnările socrului său a aflat de marile expediții oceanice. În 1486 l-a trimis pe fratele său Bartolomeu să le ceară sprijin englezilor pentru întreprinderea sa. Bartolomeu a fost prins de pirăți în largul coastelor franceze, iar când a ajuns în cele din urmă în Anglia și a dobândit o scrisoare din partea noului rege Henry Tudor, era deja prea târziu. Între timp, Cristofor reușise să obțină sprijinul suveranilor spanioli, Ferdinand de Aragon și Isabella de Castilia, și sub patronajul acestora a ridicat ancora în 1492 pornind din Palos, Andalusia, către necunoscut. După o călătorie de trei luni a ancorat pe una din insulele Bahamas. Fără să vrea, descoperise nu un nou drum către Orient, ci un nou continent în Vest, care avea să fie numit curând America.

Aceasta se întâmpla cu aproape o sută de ani înainte ca Anglia să înceapă să-și exercite prerogativele de forță maritimă. Realizările ei din această perioadă erau relativ modeste. Negustorii din Bristol încercau să găsească un drum spre nord-vest între Atlantic și Orientul Îndepărtat, dar nu s-au bucurat de încurajări, astfel că succesele lor s-au dovedit neînsemnate. Colegii lor din Londra și Anglia de Est erau mai preocupați de obținerea unor profituri consistente de pe urma comerțului cu Olanda. Henry Tudor aprecia totuși inițiativa particulară, cu condiția să nu fie antrenat în vreun conflict cu Spania. A finanțat o expediție condusă de John Cabot, care era tot genovez ca și Columb și locuia la Bristol. În 1497, Cabot a descoperit pământ în apropiere de Insula Cape Breton. Dar aici nu prea se întrevedeau perspective de a face comerț, iar imensul continent neprimitor părea să blocheze orice tentativă de înaintare. În a doua călătorie, Cabot a navigat în jos, de-a lungul coastei Americii către Florida, dar era prea aproape de regiunea controlată de spanioli. La moartea lui Cabot, precautul Henry a abandonat călătoriile în Atlantic.

Sosirea spaniolilor în Lumea Nouă și descoperirea metalelor prețioase au declanșat un conflict violent cu portughezii. Întrucât una din motivațiile ambelor țări era răspândirea creștinismului în ținuturile descoperite, ei au făcut apel la papă, care era considerat stăpânul acestor noi teritorii. Printr-o serie de bule emise în anii 1490, papa Alexandru al VI-lea Borgia a trasat o linie de demarcație a sferelor spaniolă și portugheză. Această decizie remarcabilă a dus la încheierea unui tratat între Spania și Portugalia. S-a căzut de acord asupra unei linii cu o lungime de 370 de leghe trecând pe la vest de Insulele Azore, astfel că Portugalia s-a simțit îndreptățită să ocupe Brazilia.

Deși portughezii au întreprins primele expediții oceanice, țara lor era prea mică pentru a susține un efort de asemenea anvergură. Se spune că jumătate din populația Portugaliei a murit în încercarea de a-și păstra posesiunile de peste mări. Spania a dobândit în scurt timp supremația. În anul primei călătorii a lui Columb, Granada, singurul oraș maur care supraviețuise pe pământul spaniol, a căzut în fața ultimei mari armate a cruciaților din Evul Mediu. De aici înainte spaniolii au fost liberi să-și canalizeze energiile către Lumea Nouă. În mai puțin de douăzeci de ani, un căpitan portughez, plătit de spanioli, Magellan, a pornit în călătorie spre America de Sud și de-a curmezișul Pacificului, făcând astfel o călătorie în jurul Pământului. Magellan a fost ucis în Filipine, dar secundul lui a adus vasul acasă ocolind Capul Bunei Speranțe. Civilizațiile împrăștiat în toată lumea au fost adunate laolaltă, noile descoperiri urmând să confere micului regat din mările nordului o importanță nouă. Acesta avea să fie succesorul portughezilor și al spaniolilor, deși încă nu venise momentul să preia moștenirea. Dar mirodeniile din Orient călătoreau deja pe mare către piețele europene de la Anvers. Întregul curs al comerțului fusese revoluționat. Drumul pe uscat n-a pierdut din importanță. Supremația orașelor cetăți italiene a fost eclipsată de Europa de Nord-Vest; și viitorul se afla nu în Mediterana, ci pe malurile Atlanticului unde noile puteri, Anglia, Franța și Olanda, aveau porturi care asigurau un acces lesnicios la marele ocean.